

RELAȚIILE ROMÂNNO - CHINEZE

1975-1981

DOCUMENTE

BUCUREȘTI
2015

MINISTERUL AFACERILOR EXTERNE

ARHIVELE NAȚIONALE

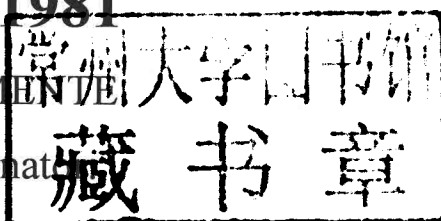
RELAȚIILE ROMÂNNO - CHINEZE

1975-1981

DOCUMENTE

Coordonat

Ambasador Romulus Ioan BUDURA

BUCUREȘTI

2015

Ediție de documente întocmită de
Ambasador Romulus Ioan Budura (coordonator)
Prof. univ. dr. Iolanda Țighiliu, dr. Constantin Moraru

Redactor: Laura Dumitru

Tehnoredactor: Florica Bucur

© Reproducerea vreunui document sau a vreunui fragment din prezenta culegere este admisă numai cu condiția menționării sursei și a datelor care o identifică.

ISBN 978-973-0-18220-0

CUPRINS

Prefață	5
Notă asupra ediției	7
Cuvânt înainte	9
Foreword	13
Lista abrevierilor	19
Lista documentelor	23
List of documents	167
Documente	301
Lista anexelor	2205
Additional documents' list	2207
Anexe	2209
Date biografice	2283
Indice antroponimic	2311
Indice toponimic	2332
Fotografii	2353

Relațiile româno-chineze 1975–1981
Documente

MINISTERUL AFACERILOR EXTERNE

ARHIVELE NAȚIONALE

RELAȚIILE ROMÂNNO - CHINEZE

1975-1981

DOCUMENTE

Coordonator:

Ambasador Romulus Ioan BUDURA

BUCUREȘTI

2015

Ediție de documente întocmită de
Ambasador Romulus Ioan Budura (coordonator)
Prof. univ. dr. Iolanda Țighiliu, dr. Constantin Moraru

Redactor: Laura Dumitru

Tehnoredactor: Florica Bucur

© Reproducerea vreunui document sau a vreunui fragment din prezenta culegere este admisă numai cu condiția menționării sursei și a datelor care o identifică.

ISBN 978-973-0-18220-0

PREFAȚĂ

Apariția corpusului de documente „Relațiile Româno-Chineze. Documente. 1975-1981” este un eveniment logic în suita de evenimente editoriale ce se înscriu în proiectul publicării documentelor ce țin de relațiile româno-chineze din 1880 până în 1989. El se adaugă volumului „Relațiile Româno-Chineze. Documente. 1880-1974” și volumului „Politica Independentă a României și Relațiile Româno-Chineze. Documente. 1954-1975”. În plus, apariția sa se constituie și ca o modestă contribuție la comemorarea festivă a împlinirii a 65 de ani de la stabilirea relațiilor diplomatice între România și Republica Populară Chineză.

Asemenea volumelor apărute anterior, și acesta are menirea de a învedera și proba istoricește evoluția pozitivă a relațiilor româno-chineze, furnizând celor interesați informații și considerații, ale căror temeinicie și obiectivitate nu pot fi puse la îndoială. Sensibili la comentariile de specialitate ce vizau construcția volumelor anterioare, ca și la particularitățile realităților naționale și internaționale, editorii au fost încântați să consacre dezvoltării excepționale a relațiilor româno-chineze în acei șapte ani 1979 de pagini, respectiv 1.029 de documente. Multitudinea și diversitatea documentelor incluse în acest corpus, uneori înserarea mai multor documente privind un anume eveniment spre a evidenția atitudinea consecventă a Părților, ca și numărul sporit de documente privind schimburile comerciale și cooperarea economică etc. reprezintă tot atâtea expresii ale strădaniilor editorilor de a evidenția caracterul special al relațiilor româno-chineze din acei ani, caracter ce le singulariza în peisajul raporturilor internaționale, asociindu-le drept trăsături definitorii virtuțile: *respect reciproc, încredere mutuală, întrajutorare*. Trăsăturile definitorii respective se impun celor interesați să cunoască realitățile vremurilor acelora cu un anume dramatism emoționant, știindu-se că în acei ani încetează din viață liderii de frunte ai Chinei – Mao Zedong, Zhou Enlai și Zhu De, se încheie așa numita „mare revoluție culturală”, se întesesc și împletesc eforturilor conducătorilor chinezi, mai vârstnici și mai tineri, de a scoate țara din izolarea externă în care ajunsese ca urmare a frământărilor interne și de a defini un model de dezvoltare economico-socială conform specificităților chineze, respectiv – de altfel – de a reangaja societatea chineză pe calea proprie „revoluției populare”, așa cum o gândise Mao Zedong. În aceiași ani, România impune cititorilor strădania

de a se afirma în comunitatea internațională printr-o personalitate independentă, de a valorifica solidaritatea internațională a celor receptivi la sensibilitatea ei față de principiile de drept chemate să guverneze raporturile inter-statale, de a organiza dezvoltarea economico-socială rapidă a țării și a ridica gradul de prosperitate a populației.

Repetăm și de această dată convingerea editorilor că și acest corpus de documente are netăgăduita valoare de a se constitui într-un suport solid al reconstituirii corecte a reprezentărilor despre istoria acelor ani.

Documentele cuprinse în prezenta culegere provin, în exclusivitate, din arhive românești, respectiv din fondurile Arhivelor Naționale ale României și fondurile Arhivei Diplomatice a Ministerului Afacerilor Externe. Editorii își fac o datorie de onoare exprimându-și mulțumirile și recunoștința conducerilor celor două prestigioase instituții pentru înțelegerea și sprijinul de care s-au bucurat în realizarea proiectului – domnilor dr. Ioan Drăgan, director general, Zoltan Mihai Nagy, fost director general adjunct, și colaboratorilor de la Arhivelor Naționale ale României, precum și domnului dr. Stelian Obiziuc, director, și colaboratorilor Mădălina-Catrinel Baciș și Mihai Constantinescu de la Unitatea Arhive Diplomatice a Ministerului Afacerilor Externe. Se cuvine a exprima mulțumiri domnului Alexandru Ion Giboi, director general al Agerpres, pentru disponibilitatea de a contribui la ilustrarea evenimentelor semnificative menționate în acest corpus de documente.

O mențiune specială merită doamna dr. Anna Eva Budura, care s-a îngrijit de întocmirea notelor biografice a principalelor persoane menționate în această culegere. Demnă de a fi evidențiată este colaborarea doamnei Daniela Dolgu, căreia i se datorează versiunea engleză a studiului introductiv și a listei titlurilor rezumative ale documentelor.

Colectivul de editori subliniază cu recunoștință și mulțumiri că tipărirea acestui corpus de documente nu a fi fost posibilă fără sprijinul financiar generos al Niro Investment Group și al Ambasadei Republicii Populare Chineze la București, a cărei solidaritate în realizarea proiectului se cuvine a fi menționată în mod special.

În speranța că cei interesați de istorie vor găsi surse de satisfacție profesională în lectura acestei culegeri de documente, încredințăm lucrarea judecății lor, așteptându-le observațiile și comentariile.

Editorii

NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI

Colectivul de editori a construit culegerea de documente pe principiul publicării integrale a documentelor. Editorii au intervenit totuși în paragrafele introductive ale stenogramelor sau notelor de audiență ori notelor de convorbire în sensul întregirii numelor celor menționați sau al completării vreunei funcții, dacă s-a simțit nevoia. Cu această precizare, este de menționat faptul că editorii au marcat în restul textelor întregirile de cuvinte sau completările de nume ori date cu semnele < >. Omiterea unor pasaje, două-trei, care nu aveau legătură cu subiectul culegerii a fost marcată prin semnele [].

La transcrierea documentelor a fost actualizată ortografia și au fost îndreptate tacit greșelile gramaticale deranjante.

În beneficiul istoriografiei și al cititorului, editorii au adoptat pentru transcrierea numelor proprii chinezești – nume de persoane, forme de relief, așezări, unități administrative, organizații, etc. – sistemul chinez oficial de transcriere fonetică a ideogramelor chineze. Au fost abandonate denumirile eronate ale instituțiilor, organizațiilor și „campaniilor” chineze, acreditate în limba română prin traduceri nefericite din rusă ori engleză sau, pur și simplu, „după ureche”, evitându-se confuzii, nu arareori ridicole, și restabilindu-se concordanța lingvistică între termeni. Nu a fost îmbrățișată în mod deliberat ideea unui tablou explicativ, care să înfățișeze cititorilor cum s-ar citi în limba chineză un semn grafic sau altul. S-a respectat, de asemenea, reglementarea internațională conform căreia numele persoanelor și denumirile geografice sunt scrise – cu inevitabilele excepții – în grafia țărilor de care acestea țin.

Pentru ușurarea lecturii, în culegere au fost înserate indice de persoane, note biografice, indice de denumiri geografice, precum și lista abrevierilor.

Editorii

CUVÂNT INTRODUCATIV

Anul 1975 înregistrează spre sfârșitul său primirea semnificativă în spital a secretarului C.C. al P.C.R., Ilie Verdeț, de către premierul Zhou Enlai – ultima primire a unui oaspete străin de către demnitarul chinez. Faptul învederează, fără îndoială, o anume statură a relațiilor româno-chineze în ansamblul relațiilor internaționale ale Republicii Populare Chineze, cu atât mai mult cu cât prilejuiește anunțarea în public a preluării de către Deng Xiaoping a tuturor pozițiilor de frunte în Partid, în Guvern și în Armată; în același timp, el prilejuiește în mod particular reafirmarea politicii Chinei de consolidare și dezvoltare a prieteniei și colaborării cu România, de vreme ce „Deng Xiaoping este un bun prieten al României”, ca și formularea unui elegant avertisment potrivit zicalei chineze că „apa de departe nu poate stinge focul de aproape”, însoțit de recomandarea ca România să întărească și să cultive relații bune cu vecinii și raporturi amicale cu statele europene.

Evenimentele dramatice ce se succed cu repeziciune în China în anul 1976 pun în lumină în mod convingător particularitatea raporturilor româno-chineze. Încetarea din viață a premierului Zhou Enlai (ianuarie), a președintelui Comitetului Permanent al Adunării Populare Naționale Zhu De (iulie), a președintelui Comitetului Central al Partidului Comunist Chinez Mao Zhedong (septembrie) prilejuiesc manifestări numeroase, de o amploare grăitoare, cu o încărcătură emoțională autentică ce atestă relațiile speciale dintre conducătorii celor două state și dintre cele două națiuni. Scrisoarea unei studente românce adresată conducerii chineze, în care deplânge încetarea din viață a premierului Zhou Enlai și elogiază personalitatea acestuia stârnește o anume agitație în cercurile politice de îndată ce se declanșează lupta pentru preluarea puterii între suporterii aranjamentului conceput de Zhou Enlai cu asentimentul președintelui Mao Zedong, avându-l drept lider pe Deng Xiaoping, și protagoniștii „revoluției culturale”, adepți ai promovării pe poziția de frunte a ministrului Siguranței Publice, Hua Guofeng. În luna februarie, Hua Guofeng este promovat pe poziția de premier *ad interim*, pentru ca în luna aprilie, o dată cu înlăturarea lui Deng Xiaoping acuzat de un „complot antipartinic”, Hua Guofeng să fie numit premier, vicepreședinte al C.C. al P.C.C. Încetarea din viață a președintelui Mao Zedong conduce la „desemnarea prin ovații publice” în Piața Tiananmen a premierului Hua Guofeng și în calitate de președinte al C.C. al P.C.C. Nu trec prea multe zile pentru ca forțe fidele corpului liderilor veterani, în frunte cu mareșalul Ye Jianying, care se bucura și de sprijinul armatei, să aresteze protagoniștii

„revoluției culturale” respectiv „banda celor patru” în frunte cu Jiang Qing (soția președintelui Mao Zedong) și să-i defere Justiției punând capăt așa numitei „revoluții culturale”. Conducerea României urmărește cu atenție desfășurarea evenimentelor, interesată fiind de întreținerea și dezvoltarea relațiilor României cu Republica Populară Chineză în spiritul tradițiilor statornicite. În acea toamnă o delegație compusă din Gheorghe Oprea și Ștefan Andrei se deplasează la Beijing atât pentru a se informa despre noile realități din capitala Chinei, cât mai ales pentru a stabili relații personale cu noii lideri chinezi și a-i asocia la întărirea prieteniei și dezvoltarea colaborării între cele două națiuni. Delegația, bine primită la Beijing mai ales în împrejurările în care noua conducere chineză trebuia să depășească izolarea internațională în care se plasase în anii „revoluției culturale”, reușește să transmită cu succes mesajul conducerii României, mesaj care este primit cu multă căldură. Evident din necunoașterea în profunzime a realităților chineze, necunoaștere ce scăpa din vedere vigoarea corpului liderilor veterani, dar și din aprecierea superficială potrivit căreia cei ajunși la putere cu concursul forțelor speciale au toate șansele să se mențină la putere, conducerea României se dedică fără rezerve proiectului lansării dezvoltării relațiilor româno-chineze împreună cu conducerea chineză în frunte cu Hua Guofeng. De-a lungul următorilor ani, această asociere se dovedește extrem de propice cultivării prieteniei româno-chineze, inițierii de proiecte însemnate în domeniile colaborării generale și cooperării în producție.

Pe fondul percepției consecințelor dezastruoase ale „revoluției culturale”, liderilor chinezi ai vremii li se impun ca exemplare câteva din trăsăturile guvernării României. Stabilitatea politică internă, armonia și coeziunea evidente în conducerea superioară a României, funcționarea aparent eficientă a aparatului de Partid și de Stat, adeziunea populației la proiectele de dezvoltare ale țării și la politica externă activă a statului sunt observate cu interes de conducerea chineză. Cu apreciere sunt percepute și dezvoltarea României în ritmuri înalte, industrializarea asociată cu asimilarea de noi tehnologii procurate din Occident, mecanizarea și chimizarea agriculturii, extinderea uimitoare a urbanizării și modernizarea regiunilor rurale, promovarea științei și tehnologiei, bunăstarea populației superioară celei din China. Sunt remarcate totodată cu evidentă satisfacție trăsăturile definitorii ale politicii externe a României: protejarea suveranității naționale și independenței de stat, impunerea egalității în drepturi și neamestecului în treburile interne, observarea avantajului reciproc, alături de afirmarea, pe de o parte, a preeminenței dreptului internațional și moralității internaționale, a opțiunii pentru soluționarea pașnică a divergențelor și litigiilor internaționale și de condamnarea, pe de altă parte, a politicii imperialiste de forță și dictat, a încercărilor de împătire a lumii în sfere de influență, a intervențiilor în afacerile interne ale altor state, a pregătirilor de război. Reușita României de a întreține

relații normale cu toate marile puteri și relații amicale cu toate statele lumii, de a fi prezentă în organizațiile și conferințele internaționale, ca și implicarea pozitivă și eficientă a României în soluționarea unor probleme majore sau în detensionarea unor stări conflictuale se aflau de asemenea în atenția conducătorilor chinezi ai vremii.

Nu întâmplător istoria înregistrează în acei ani o amplă și substanțială comunicare între România și China la toate nivelurile și în toate domeniile, comunicare ce excelează prin disponibilitate de într-ajutorare, încredere reciprocă, camaraderie și solidaritate. Pentru conducerea chineză erau stringente eliminarea grabnică a consecințelor dezastruoase ale „revoluției culturale” ca și refacerea aparatului instituțional de partid și de stat și normalizarea funcționării societății, precum și re-intrarea în viața internațională la parametrii firești staturii statului chinez. Dacă în 1975 oficialități chineze declarau deja că „lagărul socialist” nu mai există, respectiv că Republica Populară Chineză nu se mai simte angajată de prevederile tratatului sino-sovietic încheiat în 1950, totuși formal se va aștepta ca acesta să expire în 1980; dacă în 1971 a fost inițiată normalizarea relațiilor sino-americane, relațiile diplomatice oficiale vor fi stabilite de abia la 1 ianuarie 1979. Republica Populară Chineză se va putea manifesta de atunci mai departe, așa cum și-au dorit Mao Zedong și ceilalți promotori ai revoluției populare: ca un stat independent, de sine stătător care reprezintă pe arena internațională o a treia forță.

Comunicarea la nivelul conducerilor de partid și de stat jalonează și înrăușesc puternic evoluția pozitivă a relațiilor bilaterale. Vizitelor delegațiilor română, condusă de Nicolae Ceaușescu în China (mai 1978), și chineză, condusă de Hua Guofeng (august 1978) nu li se acordă doar o extraordinară atenție din punctul de vedere al protocolului (probabil că nici în China și nici în România nu au mai fost organizate primiri de o asemenea anvergură, de o asemenea încărcătură evenimentială care să pună în evidență prietenia și solidaritatea), ci li se și conferă statutul de platforme de lansare viguroasă a relațiilor: la Beijing au fost încheiate patru acorduri de colaborare, iar la București au fost încheiate opt acorduri de colaborare. Faptul că nu au fost semnate comunicate comune sau că nu au fost organizate mitinguri de prietenie, așa cum a insistat Partea Română inclusiv la nivelul cel mai înalt, nu știrbesc din semnificația acestor vizite, știindu-se că Partea Chineză nu putea la doi ani de la încheierea „revoluției culturale” să afirme o concepție nouă, pe care o va face cunoscută peste alți câțiva ani. Convorbirile dintre conducătorii celor două țări sunt, în mod neobișnuit, completate sau întărite prin scrisori personale între liderii de frunte, în vederea promovării contactelor, schimburilor și colaborării dintre cele două țări.

Semnificativă în această ordine de idei este editarea în China a volumelor de „Opere Alese” ale liderului român Nicolae Ceaușescu.

Comunicarea la nivelul decizional este jalonată de vizite ale unor secretari ai Comitetelor Centrale, miniștri etc. iar ea își aduce contribuția la dezvoltarea conlucrării bilaterale. Acestea i se adaugă comunicarea, prilejuită de frecvente vizite reciproce, între activiștii de partid, funcționarii superiori din ministere, oamenii de știință și cultură, responsabili de organizații sindicale și asociații de prietenie, ansambluri artistice și orchestre simfonice, ziariști și turiști etc. (afluența călătorilor pe traseele aeriene București-Beijing este semnificativă). Ea se resfrânge viguros asupra promovării schimburilor și colaborării, cu atât mai mult cu cât se realizează într-un spirit de camaraderie și operează cu preocupările cotidiene ale partenerilor. Rezulta din această comunicare o anume coordonare a reprezentărilor și judecăților atât asupra realităților interne cât și asupra situației internaționale.

Beneficiare de frunte ale acestei comunicări sunt schimburile comerciale și cooperarea economică și tehnico-științifică. Dacă până atunci înființarea comisiilor mixte guvernamentale de colaborare economică și tehnico-științifică ori încheierea de acorduri comerciale de lungă durată sau convenirea de proiecte de cooperare în producție ș.a. erau evitate de Partea Chineză, acum aceasta arată o disponibilitate încurajatoare față de astfel de inițiative. Beneficiare ale acestei comunicări sunt și celelalte compartimente ale relațiilor bilaterale, care cunosc nu numai o sporire considerabilă a acțiunilor, ci și o creștere substanțială a substanței acestora. Relațiile româno-chineze se situează sub toate aspectele pe poziția 1-2 în ierarhia relațiilor cu partenerii internaționali cei mai buni, alături de R. P. D. Coreeană – după cum afirmă oficialitățile chineze.

Semnificativ este și faptul că în pofida acțiunii de „reajustare” a economiei naționale și a adoptării noii orientări generale corespunzătoare concepției construirii „socialismului cu specific chinez”, ca și a schimbării, spre începutul anilor '80, a structurii și compoziției conducerii superioare a Republicii Populare Chineze, relațiile româno-chineze își mențin prin nivel și consistență, prin atributele: respect reciproc, încredere mutuală și într-ajutorare, un loc de frunte în raporturile internaționale ale Chinei, ca și ale României. Faptul se datorește, desigur, și atitudinii corecte, conformă cu normele dreptului și moralității internaționale, a conducerii României față de evoluțiile specifice din Republica Populară Chineză, în care se vedea un partener de nădejde. Relațiile româno-chineze învederau o remarcabilă vitalitate generată de aspirația comună spre înfăptuirea năzuințelor naționale legitime ale celor două popoare, spre pace și securitate, demnitate și prosperitate.

FOREWORD

Late 1975 was marked by the significant meeting between Premier Zhou Enlai and the Secretary of the CC of the RCP, Ilie Verdeț. The Chinese official was in hospital and that was the last time he received a foreign guest. The fact itself certainly attests to a certain standing of the Romanian-Chinese relations in the overall picture of the international relations of the People's Republic of China, the more so as it provided the opportunity for the public announcement that Deng Xiaoping would take over all leading positions in the Party, the Government and the Army. Moreover, China's policy of consolidating and developing the friendship and cooperation with Romania was again made clear, as "Deng Xiaoping is a good friend of Romania," and an elegant warning was issued, in tune with the Chinese saying "Distant water does not put out a nearby fire," accompanied by the recommendation that Romania pursue and strengthen good relations with its neighbors and friendly ties with the European states.

The dramatic events of 1976 China highlighted the particularity of the Romanian-Chinese relations. The death of Premier Zhou Enlai (in January), of the chairman of the Standing Committee of the National People's Congress, Zhu De (July), of the chairman of the Central Committee of the Chinese Communist Party, Mao Zedong (September) triggered many wide-scope manifestations of genuine emotional depth that attested to the special relations between the leaders of the two states and between the two nations. A Romanian student's letter to the Chinese leadership, deploring the demise of Premier Zhou Enlai and praising his personality, stirred a certain agitation in political circles as soon as the struggle for power began between the adepts of the arrangement envisioned by Zhou Enlai, with the assent of Chairman Mao Zedong, with Deng Xiaoping as leader, and the protagonists of the Cultural Revolution, who favoured the Minister of Public Security, Hua Guofeng, for the top position.

In February, Hua Guofeng was promoted to caretaker Premier, and in April, when Deng Xiaoping was removed, having been accused of "anti-party plotting," he was appointed Premier, Deputy Chairman of the CC of the CPC. In the wake of Mao Zedong's death, Premier Hua Guofeng was designated,